

A régi könyvek szerelmese

Tapolcainé dr. Sáray Szabó Éva születésnapjára köszöntése

A Komárom-Esztergom megye, azon belül is Tatabánya múltja iránt érdeklődők körében nem ismeretlen Tapolcainé dr. Sáray Szabó Éva neve, aki közel hat évtizede gyűjti, rendszerezi és publikálja a szűkebb lakóhelyére vonatkozó adatokat és osztja meg tudását a helytörténet iránt érdeklődőkkel.

Amikor e sorok szerzője felkérést kapott arra, hogy barátként és kollégaként a *Honismeret* hasábjain köszöntse az ünnepeltet, rögtön be kellett látnia, hogy e helyütt csupán egy gazdag életút főbb állomásainak vázlatos ismertetésére nyílik majd lehetősége. Azt azonban nem volt nehéz észrevennie, hogy Éva élete számos ponton összekapcsolódott a magyar és a megyei honismereti mozgalom történetével is, így ez a megemlékezés egyszerre szól az ünnepeltről és a megyei mozgalom elindulásáról.

Az előbbieken leírtak ismeretében talán az sem véletlen, hogy e kerek születésnap 2018-ban éppen egybeesett a Péczeli József Komárom-Esztergom Megyei Honismereti Egyesület újjáalakulásával, amelynek évekkel ezelőtti megalapításában és a névadó személyének kiválasztásában Éva elvitatlan érdemeket szerzett.

Tapolcainé dr. Sáray Szabó Éva 1938. március 7-én született a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tiszavárkonyban. Alapfokú tanulmányait a település osztatlan iskolájában kezdte, majd a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban tett sikeres érettségi vizsgát. Osztályfőnöke javaslatára az ELTE Bölcsészettudományi Kar magyar–könyvtár szakára felvételizett és 1957-ben az egyetem hallgatója lett.

Történelem iránti érdeklődése már szakdolgozati témaválasztásában is szerepet játszott, mivel diplomamunkáját a szakszervezeti könyvtárak 1945 utáni fejlődéstörténetéről írta. Felsőfokú tanulmányai befejezését követően élt az egyetem által felkínált lehetőséggel és 1962-ben Tatabányára költözött, ahol a helyi könyvtár munkatársa lett.

Alföldi lányként nemcsak egy dunántúli iparváros életébe kellett beilleszkednie, de munkája révén meg is kellett ismerkednie egy olyan területtel, amelyről az egyetemi képzés során csak keveset hallott: a helyismerettel. A könyvtár újonnan alakult tájékoztató szolgálatának munkatársaként a helyismereti terület felelőse lett. Ezen munkakörben meg kellett ismerkednie a megye településeivel, a közgyűjteményekben lappangó helytörténeti szempontból is fontos kéziratokkal és más forrásokkal, fel kellett dolgoznia és gyarapítania kellett a könyvtár helyismereti gyűjteményében található dokumentumokat. Szak-

Tapolcainé dr. Sáray Szabó Éva

mai munkálkodásának egyik kézzel fogható eredménye volt, hogy az évtized közepére a könyvtár közel 350, helytörténeti szempontból is jelentős kötettel, kéziratral gyarapodott.

Elő munkái között szerepelt az MTI fotótárában őrzött megyei vonatkozású fényképek összegyűjtése, valamint a Helyismereti Gyűjtemény katalógusának elkészítése. Az 1960-as évek elejétől rendszeresen jelentek meg tudományos igényű megírt sajtó-, irodalom- és nyomdászattörténeti írásai, amelyek közül kiemelendő a megyei kötődésű Pálóczi Horváth Ádámról készített tanulmánya.

A könyvtár Helyismereti Gyűjteményének kezelőjeként feladatai közé tartozott a megyére vonatkozó országos és helyi sajtóanyagok összegyűjtése és feldolgozása is, amely egyrészt kiváló lehetőséget nyújtott a helytörténeti kutatók által is szívesen forgatott *Komárom megye a sajtóban* című négykötetes bibliográfia elkészítéséhez, másrészt a kiadvány alapjául szolgáló újságcikkek tartalmi feldolgozása lehetővé tette, hogy az 1970-es évek második felétől, a fontosabb helyi és megyei eseményekről tematikus településtörténeti kronológiák készüljenek.

Az 1970-es évek elején egy, az Országos Széchényi Könyvtár szervezésében megtartott képzésen Borsa Gedeon előadása keltette fel érdeklődését a régi könyvek iránt és ezt követően kezdett el foglalkozni a megye kulturális életében is jelentős szerepet játszó szerzők, sajtótermékek, nyomdászok és nyomdák történetével. Ennek köszönhetően „fedezte fel” a könyvtár Helyismereti Gyűjteményében addig szinte észrevétlenül megbúvó XVIII. századi kiadványokat, köztük is a Péczeli József nevéhez fűződő *Mindenes Gyűjtemény* kötetét. A Komáromban működő Péczeli munkáiból készített *A Mindenés Gyűjtemény repertórium*a (1979), majd a *Komárom megye nyomdász- és sajtótörténete 1705–1849* (1982) címmel megírt bölcsészdoktori értekezése már egyértelműen jelezte, hogy pályája további szakaszában egyre jobban megtalálják majd a megyei honismereti munka szervezésével kapcsolatos feladatok.

Éva, honismereti mozgalommal való kapcsolatának kezdete azonban nem az 1970-es évtizedre datálható, hiszen már 1962-től kezdve helyismereti könyvtárosként folyamatosan segítette a kutatókat (olvasókat) tanácsaival és az általa készített segédanyagokkal. A *Komárom megyei közgyűjtemények helyismereti katalógusa* (1973), valamint a *Komárom Megyei Honismereti Füzetek* (1972–) című sorozat szerkesztése jelentette az első igazán jelentős lépést afelé, hogy maga is aktívan bekapcsolódjon a megyei honismereti mozgalom munkájába. 1976-tól két évtizeden keresztül volt rendszeres látogatója az Országos Honismereti Akadémiáknak, amelyek közül az 1980. évi találkozó szervezésében tevékenyen is részt vett. 1985-től a megyei honismereti bizottság elnöke volt, ezzel egyidejűleg pedig meghívást kapott a megyei kötődésű *Új Forrás* című folyóirat szerkesztőbizottságába is.

1991-ben, nyugdíjba vonulását követően, megvált szerkesztőbizottsági tagságától, majd 1993-tól bekapcsolódott az előző esztendőben megnyílt tatabányai fióklevéltár munkájába, ahol az intézmény kézikönyvtárának kialakítása mellett feladatai közé tartozott a kutatók kiszolgálása is. A korábbi évtizedekben megszerzett tapasztalatait és szaktudását nemcsak megosztotta a közgyűjteményt felkeresőkkel, de tovább is folytatta tudományos kutatómunkáját. Kezdeményezője és szerkesztője volt az intézmény *Tatabányai Levéltári Füzetek* című sorozatának, amelyben számos sajtó-, nyomdász- és oktatástörténeti írása jelent meg, ezzel is gazdagítva a város helytörténetével foglalkozó munkák tárházát.

A nevéhez fűződő kiadványok jól mutatják, hogy a szerző minden esetben nagy gondossággal, aprólékos munkával és hallatlan precizitással készítette el azon munkáit, amelyeket a helytörténet iránt érdeklődő kutatók és lakosok máig is előszeretettel forgatnak. A közel száz tételből álló publikációs lista minden egyes tételének ismertetése ehelyütt nem lehetsé-

ges, de fontosnak tartjuk megemlíteni ezek közül az általunk legfontosabbnak tartottakat: a *Tatabányai kislexikon* (1985), *Komárom megye földrajzi nevei* (1985), *Tatabányai közigazgatási repertóriuma* (1997–2002), valamint *Tatabánya lakótelepei és utcanevei* (2010) című köteteket. A megyeszékhely múltjának egy-egy szeletét feldolgozó kötetek mellett ki kell emelnünk a *Komárom nyomdászati- és sajtótörténete 1705–1849* (2010) címmel megjelent hiánypótló monográfiáját, amely egyben összefoglalását is adja több évtizedes kutatómunkájának.

Szakmai tevékenységét több alkalommal is elismerték, így könyvtárosként megkapta a *Szabó Ervin-emlékérmét* (1982), honismereti munkásságát pedig *Honismereti Emlékéremmel* (1983), *Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékéremmel* (1997), a tatabányai múzeumügyért végzett tevékenységét *elismerő oklevéllel* (2001), a megyében végzett 40 évnyi helytörténeti munkáját *Komárom-Esztergom Megyéért Kitüntető Díjjal* (2002) honorálták, valamint a Honismereti Szövetség 50. évfordulója alkalmából megkapta a szervezet *elismerő oklevelét* (2010) is.

A *Honismeret* oldalain keresztül kívánunk Tapolcainé dr. Sáray Szabó Évának jó egészségben eltöltendő hosszú életet, s talán az ünnepelt is megbocsát nekünk azért, hogy köszöntönket egyik kedvelt idézetével zárjuk, amely nemcsak az ő szívéhez áll közel, hanem talán az általunk felvállalt feladat nehézségeit is jól tükrözi: „Mindennek tetszeni lehetetlen; akarni együgyűség.” (*Tudományos Gyűjtemény* XI. kötet, Pest, 1838. 127. p.)

Simonik Péter

In memoriam

Kallós Zoltán emléke

2018. február 14-én, 92 éves korában elhunyt Válaszúton, szülőfalujában Kallós Zoltán, a népköltészet és népművészet egyik legnagyobb kutatója. A *Kossuth-nagydíjjal* és *Corvin-lánccal* is kitüntetett tudóst február 17-én Kolozsváron, a Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra szülei mellé.

Gimnazista korában, Kolozsvárott ismerkedik meg a magyar népköltési gyűjteményekkel, amelyekben Erdélyből a székelyek és kalotaszegiek alkotásai mellett szűkebb hazájából, a Mezőségből alig talált néhányat. Valószínű, ez a „felfedezése” indítja el gyűjtőmunkáját. Tizenhat éves, amikor lejegyzí az első mezőszegi népdalt, kottástul. Középiskolai tanulmányait a sepsiszetgyörgyi tanítóképzőben folytatja, majd a háború végén Pesten akarja befejezni. Végül is kalandos úton vergődik haza Kolozsvárra, ahol 1946-ban kap tanítói oklevelet.

Ekkor 16 társával együtt jelentkezik arra, hogy önként elmennének az akkor magyar nyelvű oktatásra engedélyt kapott moldvai csángó iskolákba dolgozni. Erre végül mégsem kaptak engedélyt.

Kallós Zoltán
(Id. Takács Szabolcs felvétele)